

Univerzita Palackého v Olomouci

Pedagogická fakulta

Katedra primární a preprimární pedagogiky

Petra Švehlová

Hra a hračka v životě dítěte

Bakalářská práce

Vedoucí práce: PhDr. Jitka Petrová, Ph.D.

Olomouc

2015

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne

.....

Poděkování

Ráda bych poděkovala paní PhDr. Jitce Petrové, Ph.D. za cenné rady, věcné připomínky a vstřícnost při vedení bakalářské práce. Mé poděkování taktéž patří všem mým blízkým za podporu při studiu.

OBSAH

ÚVOD.....	6
1 HRA.....	7
1.1 Historie hry.....	7
1.2 Teorie hry	8
1.3 Hra a její znaky	9
1.4 Přínos hry pro dítě.....	10
1.4.1 Vliv hry na konkrétní oblasti vývoje dítěte	11
1.5 Třídění her.....	12
1.5.1 Rozdíly ve hře chlapců a dívek	15
1.6 Vývojové etapy hry	15
1.6.1 Období kojenecké.....	16
1.6.2 Období batolete	16
1.6.3 Období předškolního věku	17
2 HRA A RODINA	20
2.1 Přístup rodiny ke hře dítěte	20
3 HRAČKA.....	22
3.1 Historický vývoj hračky.....	22
3.2 Funkce dětské hračky.....	24
3.3 Požadavky na hračku.....	24
3.4 Kritéria vhodnosti dětské hračky	24
3.5 Atest kvality hraček.....	26
3.6 Dělení hraček	26
4 Hra a hračka v současné mateřské škole	29
4.1 Spontánní hra a řízená činnost v mateřské škole	29
4.2 Hračka a mateřská škola.....	30
5 POJETÍ HRY A HRAČKY V DRAMATICKÉ VÝCHOVĚ.....	32

5.1 Výroba loutkového divadla	34
5.1.1 Metodický list	35
6 PRAKTICKÉ VYUŽITÍ LOUTKOVÉHO DIVADLA VE VÝCHOVNĚ- VZDĚLÁVACÍM PROCESU V MATEŘSKÉ ŠKOLE	38
ZÁVĚR	42
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	43
SEZNAM PŘÍLOH.....	45

ÚVOD

Hra je hlavní činnost v životě dítěte a provází ho již od útlého věku. Hračka úzce souvisí s hrou a představuje ji jakýkoliv předmět, který dítě při hře používá. Cílem této bakalářské práce je prostudovat vliv hry a hračky a jejich významu v životě dítěte. Najít vhodnou formu hry a s ní související hračky, která je pro dítě zábavná, přínosná a díky níž má dítě možnost se správně a komplexně rozvíjet po stránce fyzické i psychické.

Na podkladě studia odborné literatury je vypracována teoretická část, která se skládá z pěti kapitol, jež shrnují odborné informace a poznatky o dětské hře a hračce. První kapitola se soustředí na historický vývoj hry a teorie podle významných myslitelů v této oblasti. Dále se zaměřuje na znaky a přínos hry pro dítě. Podstatná část je věnována také třídění a vývojovým etapám hry. Druhá kapitola pojednává o rodině, za cílem uvědomění si důležitosti přístupu a vytváření podmínek pro hru dětí. Třetí kapitola představuje nedílnou součást hry, neboli hračku. Seznamuje s její historií a charakterizuje její funkci. Vymezuje požadavky, dělení a v neposlední řadě se soustředí na atest hraček. Čtvrtá kapitola se zabývá požadavky a pojetím hry a hračky v současné mateřské škole. Teoretickou část uzavírá pátá kapitola o pojetí dramatické výchovy a hře dětí. Navazující praktická část se soustředí, formou loutkového divadla, na reálné využití dramatické výchovy v mateřské škole.

1 HRA

V životě dítěte je hra hlavní a nejdůležitější činností. Nelze ji ničím nahradit. Jde o aktivitu dobrovolnou a spontánní, motivovanou vnitřními potřebami jedince. Člověk je ke hře přitahován již od raného věku, projevuje v ní svůj důvtip, šikovnost, tvořivost, odvahu, vytrvalost i sílu. Vnáší mu do života vzrušení, napětí, zábavu a radost za jemu přijatelnou námahu a úsilí. Do hry není jedinec nikdy nucen, ale vtahován silou svého vlastního zájmu.

1.1 Historie hry

Hra je od počátku dějin součástí lidského života. Vznikla před mnoha staletími. Byla a je dodnes do jisté míry chápána a dětmi prožívána jako zmenšený svět dospělých a má důležitou úlohu v životě a vývoji dětí. Hra se jako vše v průběhu staletí vyvíjela a měnila spolu s evolucí člověka, ale její podstata zůstala dodnes pořád stejná.

Již v Antice se objevovaly hry, které byly spojeny s vírou a kultem bohů. Nejslavnější a dodnes dochované, byly hry olympijské a scénické, které se odehrávaly v rozlehlých přírodních amfiteátrech. V Římě se v těchto dobách vyvinuly hry zábavné, z nichž prosluly zápasy gladiátorů a hry jezdecké. Při výchově mladých Římanů se hra uplatnila do té míry, že školy, které jim poskytovaly elementární vzdělání, nesly název „ludi“ – hry. (Mišurcová, 1989). V antické literatuře vynikajících filozofů Aristotela a Platona nacházíme svědectví o důležité úloze hry a jejím značném významu při výchově dětí i dospívajících.

Až do středověku bylo dítě vlastně malý dospělý. Z antických her se vyvinulo několik novodobých sportů jako je řecko-římský zápas, šerm. Ve středověku se doporučovalo děti z vyšších společenských kruhů učit hravým způsobem. Příkladem jsou písmenka ze slonoviny či dřeva, která se užívala pro výuku čtení.

Příchod renesance obnovil antický ideál harmonické lidské osobnosti. Ve výchově se začaly zdůrazňovat hry pohybové a intelektuální. Komenský zdůrazňoval důležitost hry a také ji začlenil do svého pedagogického systému (Schola ludus). Pokládá hru, stejně jako potravu a spánek, za důležitou. Hlásal a aplikoval teorii, že hravý způsob učení je pro dítě nejvhodnější.

Do konce sedmnáctého století bylo uznáváno dětství pouze do sedmého roku věku. Bez ohledu na specifické potřeby, byly starší děti dospělými kompletně začleňované do společnosti. Děti hrály stejné hry, byly účastny stejných společenských zábav a chodily ve stejných oděvech. Ve století osmnáctém se začalo dbát na zvláštní potřeby dětí a specifičnost jejich osobnosti s ohledem na věk. Hry se začaly vědomě využívat při učení, protože zlepšovaly pozornost dítěte a rozvoj jeho schopností.

Se stoletím dvacátým, které je nazýváno stoletím dítěte, přišlo intenzivní prohlubování zájmu o hru i hračku. Mnoho teorií se zabývalo odpovědí na otázku, proč si dítě vlastně hraje. Podle Grosse představuje hra jednu z nejzákladnějších, nejpřirozenějších a nejefektivnějších forem učení v dětském věku. Děti v ní zdokonalují své dovednosti pro další život. Postupující civilizace sebou přinášela omezení styku s přírodou a zvyšovala náročnost okolního prostředí. Také význam hračky, která se stávala součástí hmotného prostředí, stoupal. Hra začala být brána jako vhodný prostředek pro podporu a rozvoj všestranných dětských aktivit. (Mišurcová a kol.1989)

1.2 Teorie hry

Hra jakoby se „narodila“ spolu s člověkem. V životě každého jedince se hra hraje a patří k němu od kolébky do smrti. Je to proces, ve kterém se člověk jako dítě učí poznávat svět a rozumět mu. Aby byla hra hrou, je do ní potřeba vstoupit. Nezastupitelná úloha hry v životě člověka se odráží i v názorech známých myslitelů. Komenský považoval hru za prostředek, kterým si mají děti cvičit mysl k jemnosti, pohyby k obratnosti a tělo ku zdraví. Hru u dítěte stavěl na stupeň stejné důležitosti jako spánek a výživu. Dále přirovnal dětství k jaru života, a zdůraznil, že nesmíme opomíjet příležitost dobře připravit políčko ducha a pokud si přejeme plné žně, musíme osít celé pole. Neboli semena dobrého života musíme zasévat hned v počátku života, jako osivo pro budoucí žně, zaséváme hned prvního jara. Rubinštejn zase spatřuje ve hře potřebu prvního projevu a formy dítěte působit na svět. V tom spočívá základní, centrální a nejobecnější smysl hry. Dále je podle něj pro dítě hra odrazem skutečnosti, kterou si dítě samo přetváří. Pomineme-li chronologické řazení, tak dle Platona nemáme s dětmi zacházet při učení násilně, ale nechat si hrát spontánně je samé a sledovat k čemu se přirozeně hodí. Oproti tomu Fröbel vidí ve hře zrcadlo vlastního, cizího, vnitřního i okolního života. Suchomlinskij považuje duchovní život dítěte za plnohodnotný pouze tehdy, když dítě žije ve světě hry, fantazie, tvořivosti, hudby a pohádky. Pokud tomu

tak není je jako zvadlý květ. Hall vyslovil rekapitulační teorii, tím, že pozoroval, s čím a jak si děti hrají. Podle jeho teorie rekapituluje dítě ve svých hrách vývoj lidstva. Ve hře jsou vyvolávány zájmy a činnosti předků, které jsou v nás geneticky zakódovány a dědičně předány. Freud vidí ve hře očistný účinek působící na dítě. Díky hře se dítě vyrovnává s úzkostmi a nejistotami z okolního světa v bezpečném prostředí domova. (Mišurcová a kol., 1989)

Piaget ve své teorii vyslovil přesvědčení, že hra úzce souvisí s inteligencí a rozvojem myšlení dítěte. Dělí intelektuální vývoj do čtyř období:

1. Senzomotorické, od šesti měsíců do dvou let.
2. Symbolické, od dvou do sedmi let.
3. Období konkrétních logických operací, odpovídá věku dětí od sedmi do jedenácti let.
4. Stádium formálních operací, od jedenácti let věku dítěte.

Podle Spencera hra úzce souvisí s únavou centrálního nervového systému, dítě má mít při hře k dispozici prostor, aby mohlo uvolnit nahromaděnou, přebytečnou energii. Gross považuje hru jako prostředek k procvičování instinktů a nacvičování dovedností. Klade důraz na rozvoj schopností a dovedností dítěte pro další život, díky vhodným pomůckám a hračkám. (Mišurcová a kol., 1989)

1.3 Hra a její znaky

Podle znaků hry poznáme, jestli si dítě opravdu hraje, jestli ho jeho činnost těší, nebo je ke hře z nějakého důvodu nuceno a samo svou činnost v přítomném okamžiku za hru nepovažuje.

Hrou dítě aktivně poznává okolní svět a snaží se na něj působit. Ve hře se projevují zájmy dětí, vytvářejí se vztahy k okolí, k ostatním dětem i dospělým. Hra poskytuje dítěti citové uspokojení. Ve spontánnosti a svobodném projevu je hlavní půvab dětské hry. Hra je svébytná činnost, při níž není důležitý výsledek, ale vlastní průběh hry. (Suchánková, 2014)

Kořátková (2005) uvádí základní znaky dětské hry:

- Spontánnost - dítě je aktivní, jedná při hře přirozeně, obohacuje hru novými nápady, samo si určuje cíl a záměr hry, plně se jí věnuje.

- Zaujetí - dítě se na hru soustředí, nevnímá okolí, nelehce svou hru ukončuje či přerušuje, je plně ponořeno do světa hry, kterou právě hraje.
- Radost - kterou hra přináší je vidět z výrazu tváře, pohybů a gest, tím dítě dozrává v oblasti sebepojetí a sebehodnocení.
- Tvořivost - dítě při hře inovuje, přichází s novými nápady, kombinuje, právě hrou rozvíjejí děti svou tvořivost a fantazii.
- Fantazie - dítě zapojuje při hře svou představivost, týkající se jak rolí či pomůcek, není omezené reálným světem.
- Opakování - možnost, vrátit se k již jednou hraným hrám a vyzkoušet jiné varianty, jinak se zachovat, nebo něco udělat, je důležitá pro rozvoj.
- Přijetí role - je velkou změnou ve hře dítěte, dítě přijímá role druhých a má možnost samo na sobě prožít, jaké je být někým jiným.

1.4 Přínos hry pro dítě

Dětská hra je důležitým prostředkem nenásilného ovlivňování biologického, psychického a sociálního vývoje jedince. Utváří charakterové a povahové rysy. Skupinové hry mají významnou socializační úlohu. Jedním z významných atributů hry je prožitek, umožňuje dětem se prostřednictvím hry zcela vžít do konkrétní role, plně ji rozehrát a prožít. Hry učí děti řídit se pravidly a dodržovat je, vytváří překážky, které je stejně jako v životě potřeba umět překonat nebo vyřešit. Kořátková (2005) uvádí tři základní oblasti, které hra rozvíjí. Oblast kognitivní, v níž hra u dětí přispívá k rozvoji inteligence, myšlení a získávání nových poznatků. Tyto nové informace mohou děti zpětně, opět prostřednictvím hry, uspořádat, třídit a lépe pochopit. V oblasti sociální děti za pomoci hry poznávají a rozvíjí vztahy k druhým jedincům, hra dítěti umožňuje naučit se respektovat a přijímat druhé, ale také očekávat, že i ono samo bude přijímáno a respektováno. Dále umožňuje dítěti prostřednictvím ostatních sebepoznání a získávání nových komunikačních schopností a dovedností. Jak dítě postupně roste, realizuje svou hru častěji ve dvojicích či skupinkách dětí dalších, čímž se učí s ostatními spolupracovat, dohodnout se na pravidlech a společné činnosti. Vrstevníky nemohou dítěti nahradit ani dospělí jedinci ani hračky.

Oblast pohybová je podle Kořátkové (2005) dětem nejpřirozenější, neboť každý jedinec má potřebu pohybu již od narození. Dětem normomotorickým, neboli s běžnou potřebou pohybu, přináší tělesné aktivity radost a potěšení, učí se novým dovednostem, tuto činnost

vyhledávají, ale nikdy sami sebe přirozeným způsobem při pohybových aktivitách nepřetíží. Děti hypermotorické mají zvýšenou potřebu pohybu. Pokud jim někdo brání, či jsou za mnoho pohybu káráni, vnímají to jako nespravedlivé omezování, až dokonce nelásku. Děti hypomotorické, které mají sníženou potřebu pohybu, je vhodné k tělesným aktivitám motivovat. Nedostatek pohybových aktivit vede většinou časem k tělesným či zdravotním patologiím, a tím i zhoršenému sociálnímu vývoji.

1.4.1 Vliv hry na konkrétní oblasti vývoje dítěte

Hra zprostředkovává dítěti učení, socializaci, dítě díky hře uspokojuje celou řadu svých potřeb, rozvíjí svůj tělesný systém, má možnost se seznamovat s okolním světem. Hra působí blahodárně na celkový duševní i fyzický rozvoj osobnosti jedince. Suchánková (2014) uvádí konkrétní oblasti, které dětská hra rozvíjí:

- Oblast hrubé motoriky - dítě procvičuje, posiluje a rozvíjí velké svalové skupiny celého těla, především horních a dolních končetin. Hrou se učí chodit, běhat, skákat, houpat se na houpačce, jezdit na kole, plavat. Vhodné pro rozvoj hrubé motoriky u dětí jsou hry s míčem, nejrůznější pohybové hry či překážkové dráhy.
- Oblast jemné motoriky - se týká především pohybů prstů, obličejových svalů, spadá pod ní i oromotorika, neboli cvičení svalů jazyka, rtů a mluvidel a vizuomotorika, kdy je dítě schopno souhry mezi rukou a okem. Vhodné je pro děti stříhání, modelování, lepení, manipulace s drobnými předměty.
- Oblast grafomotoriky a kresby - při hře dítě již od útlého věku chytá tužku, či jiné psací náčiní, čmárá, kreslí. Později rádo maluje barvami, používá voskovky, pastelky. Kreslení a malování bývá oblíbenou součástí hry předškolních dětí.
- Oblast myšlení - u každé hry rozvíjí dítě své myšlení, postupně si uvědomuje vlastnosti předmětů, uvažuje nad okolními situacemi a skutečnostmi, které ho obklopují. Dítě bývá často egocentrické, má tendenci zkreslovat informace. Uspokojení svých vlastních potřeb je pro něj důležitější než objektivní poznání.
- Oblast zrakového vnímání - dítě se ve hře učí rozpoznávat barvy, rozeznává předměty podle rozdílů, neboli si vybírá hračky, které se mu více líbí. Vhodné je skládání puzzle, hledat na obrázku předmět skrytý mezi ostatními.
- Oblast sluchového vnímání - dítě si během hry rozvíjí sluchovou perцепci. Dítě rozeznává zvuky okolního světa - štěkot psa, projíždějícího vlaku, zazvonění zvonku.

Při hře dítě rádo tleská, učí se vnímat rytmus jak sluchem, tak dotekem. Rádo provádí rytmická cvičení - různá podupávání, nebo hru na jednoduché hudební nástroje. Vhodné je tvoření rýmů, opakování vět, sluchová analýza a syntéza.

- Oblast prostorového vnímání a matematických představ - dítě se hrou učí orientovat v místnosti, na hřišti, později si uvědomuje, co znamená vpředu, vzadu, vpravo, vlevo, nahoře, dole. Poznává větší a menší hračky, či početnější a méně početnou skupinu dětí nebo předmětů.
- Oblast vnímání času - dítě si postupně uvědomuje denní dobu (ráno, poledne, odpoledne), kdy si většinou hraje, večer a noční dobu, kdy chodí spát a spí.
- Oblast metakognice - dítě si při hře postupem času uvědomí své schopnosti, přednosti a nedostatky a umí je využívat. Učí se plánovat, předvídat a své činnosti kontrolovat. Učí se hodnotit své aktivity i sebe samého.
- Oblast řeči a komunikace - prostřednictvím hry dítě rozvíjí svou komunikaci komplexně. Z logopedického pohledu ve všech čtyřech jazykových rovinách. Výslovnost a rozlišování hlásek, postupně komunikuje v delších a složitějších větách, dokáže časovat, skloňovat, používá zájmena, mluví ve správném rodu. Rozvíjí se mu aktivní i pasivní slovní zásoba, rozumí významu více slov. Dokáže slovně vyjádřit své potřeby, pocity, rozumí a chápe řeč druhých. Učí se respektovat svého kamaráda, vyslechnout názor druhých, nepřekřikovat jiné děti při hře.
- Oblast sociálních dovedností – při hře se mezi dětmi upevňují sociální vazby, hrou se děti učí spolupráci a respektu vůči svému okolí. Učí se rozeznávat a přijímat respekt i vůči své osobě. Uvědomují si své místo a důležitost v síti sociálních vztahů. Učí se překonat překážky, řešit konflikty. Učí se empatii vůči svému okolí. Učí se slušně poprosit, požádat, poděkovat, omluvit se za nevhodné chování. Vhodné jsou skupinové a námětové hry. (Suchánková, 2014)

1.5 Třídění her

U jednotlivých autorů jsou názvy a členění odlišné. Existuje mnoho druhů her. Dělení hry je složité, protože hry můžeme rozdělit podle mnoha kritérií, neboť většina z nich není pouze jednostranně zaměřena. Nejzákladnější rozdělení se jeví dle vnějších podmínek na hru spontánní a hru vedenou. U hry spontánní si dítě samo vybírá svou roli, kamarády, hračky, čas i místo. Z pozice dospělé osoby je nutné si uvědomit, že i spontánní hra dětem přináší jak

fyzický tak duševní rozvoj, proto je důležité pro tuto činnost poskytnout dětem dostatečný prostor a čas. Hra vedená se vyznačuje tím, že do ní dítěti někdo zasahuje. Může to být jak činnost, která je dítěti nabídnuta spolu s vhodnou motivací, nebo i původně spontánní hra dítěte, do které vstoupí dospělá osoba (např. vytyčením vhodných pravidel, či obohacením hry o nový prvek). (Suchánková, 2014)

Podle Bělinové (1982) je třídění her následné:

1. Přirozené, neboli tvořivé hry - dítě si hru samo organizuje, vybírá si svůj námět, role, spoluhráče, určuje si pravidla.

Tyto hry dále dělíme na:

- Námětové - příkladem je hra na prodavačku nebo strojvedoucího.
- Dramatizující, dramatické - napodobení příběhu, pohádky O veliké řepě, Koblížek.
- Konstruktivní - skládání, sestavování, konstruování pomocí kostek, stavebnice.

2. Hry s pravidly - dítě má dopředu určená pravidla, které je nutno ve hře dodržovat. Podle Bělinové (2005, s.133) „*představují svým způsobem umělou hru, která byla vytvořena a ustálila se v pevné podobě.*“

Dále hry dělíme na:

- Didaktické - rozeznání tvarů, barev, rozlišení počtu, velikosti, příkladem je navlékání korálků, domino.
- Pohybové - rozvíjí fyzickou zdatnost a pohyb, děti se při těchto hrách učí i některým vlastnostem jako je odvaha, čestnost, smysl pro spravedlnost.

Pohybovou hru můžeme realizovat v tělocvičně či venku na hřišti, trávě.

Dospělá osoba vymezí dětem vhodnou hrací plochu (např. Na rybičky a rybáře, Had leze z díry, Molekuly, Barevná autíčka).

Suchánková (2014) dělí hry na exteriérové a interiérové, neboli podle prostředí, ve kterém je hra dětmi realizována. Vnitřní, neboli interiérové hry se realizují ve vnitřních prostorech. Děti si hrají v domě, bytě, herně, tělocvičně či třídě mateřské školy. Každé vnitřní prostředí, které je dítětem ke hře využíváno, by mělo být vhodně uspořádáno. Venkovní, neboli exteriérové hry dítě realizuje v prostředí mimo budovu. Hřiště, zahrady, les, volná prostranství jsou ideální využít pro pohybovou hru dítěte. Zajímavé je i pozorování okolí, nebo využití přírodních materiálů.

Třídění dětských her z hlediska psychologického je považováno za důležitý aspekt při stanovení kvality psychické funkce. Každý typ hry stimuluje určitou psychickou funkci dítěte. Duplinský (1993) dělí hry následovně:

- Intelektuální - hry rozvíjející myšlení. Různorodé hádanky, rébusy, hlavolamy, příběhy s otevřeným koncem a skládky. Cílem je rozvoj myšlení, pohotovosti, představivosti a paměti.
- Senzomotorické - rozvoj smyslů potřebných ke čtení a psaní. Důležitá je jemná motorika (např. kreslení písmen, vyrývání písmen do hlíny).
- Konstruktivní - čínorodé, tvořivé hry jako je kreslení, modelování z plastelíny, stavby z písku, pro dívky hry s panenkami jako příprava na roli matky.
- Manipulační - hry k rozvoji jemné motoriky a pohyblivosti prstů. Pomocí různých stavebnic a skládaček se rozvíjí pohybové ústrojí.
- Napodobivé - jsou velmi rozmanité, avšak v podstatě mají stejný obsah. Jsou to hry na někoho, hra na školu, maminku a tatínka, různá povolání.
- Kombinační - rozvoj logického myšlení, schopnosti dítěte předměty kombinovat, otáčet, uvažovat v logických souvislostech, dítě se často musí na hru více soustředit, patří mezi ně logické skládačky, hlavolamy.
- Fantazijní - rozvíjí u dítěte představivost a fantazii, v těchto hrách se projevuje originalita každého dítěte (např. hra s imaginárním kamarádem).
- Didaktické - hry, jimiž chceme naplnit konkrétní vzdělávací cíle, často při nich používáme didaktické pomůcky či hračky (např. rozlišování barev, tvarů).

Jedno z nejvíce zásadních dělení her je podle francouzského antropologa Caloisse (in Mlejnek, 2011), který člení hry podle jejich vnitřního smyslu:

- Hry mimetické (mimesis - nápodoba), dítě díky nim realizuje při hře příběhy z okolního prostředí, z pohádek. Patří sem hry na rodinu a povolání, objevují se nejčastěji u dětí mezi 3 a 6 rokem. Tyto hry podporují sociální učení dítěte, bývají často realizovány ve skupině.
- Hry vertigonální (vertigo - závrať), dítě při nich zažívá vzrušení, adrenalin úměrný věku, houpání, skákání z výšky, kolotoč, chození po kladině, jízda na skluzavce. Dítěti dělá potěšení ztráta rovnováhy, nebo závrať.

- Hry aleatorické (alea - kostka), hry, u nichž nemůže dítě ovlivnit výsledek, hry, při nichž se používá kostka, karetní hry, značná část dětí nemá tyto hry v oblibě, protože se neumí vyrovnat s prohrou.
- Hry agonální (agon - boj), hry na vojáky, zloděje, policii. V těchto hrách se objevuje agresivní náboj, více jsou v oblibě u chlapců. Rodiče tyto hry dětem často zakazují, ale je nutné si uvědomit, že pro děti je často takový typ hry prostředek jak se odreagovat a vyrovnat s agresí dnešního světa.

1.5.1 Rozdíly ve hře chlapců a dívek

Již od útlého věku je výchova chlapců a dívek směřována, každá, svým specifickým způsobem. Z tohoto faktu vyplývá, že již od raného věku si děti hrají velmi často odlišně a s rozdílnými hračkami (např. chlapec, který si bude příliš často hrát s panenkou, bude budit posměch svých vrstevníků a také podezřivý postoj ze strany dospělých). Co se týče her pohybových, absolvují je většinou společně chlapci i děvčata, ale v jejich herním chování jsou značné rozdíly. Chlapci bývají ve hrách často mnohem hlučnější, soutěživější, mají více energie. Preferují hry silové, organizované a s pravidly. Děvčata se projevují při hrách klidněji, preferují hry námětové, mnohem raději než chlapci se věnují výtvarným a hudebním činnostem. Z doporučení psychologů ovšem vyplývá, že bez ohledu na obecné rozdíly ve hře mezi pohlavími, je důležité brát v potaz individuální projev a zájem každého dítěte. (Millarová, 1978)

1.6 Vývojové etapy hry

V každém vývojovém období si dítě hraje jinak. Spolu s tím jak jedinec vyrůstá se jeho hra vyvíjí, mění své rysy a význam. Rozdíly nacházíme jak u dětí různých věkových skupin, tak u dětí stejně starých. Na hře dětí je patrný vliv kulturního prostředí a sociálních podmínek. Nepřehlédnutelnou součástí je taktéž povaha každého dítěte a rozdíl mezi pohlavím. Důležitým aspektem je pro každé dítě vybrat optimální hračky, nebo pomůcky pro jeho zdravý a správný vývoj. Tyto prostředky volíme podle vyspělosti, pohlaví, konkrétních možností a schopností. V úvahu bereme i zájmy a cíl hry dítěte, přičemž věkovému dělení hraček nepřikládáme příliš velký význam.

1.6.1 Období kojenecké

Od prvních dnů života narozeného dítěte můžeme pozorovat počínající náznaky hry. Výzkumy odhalily, že již tento věk skýtá velké možnosti, které je vhodné u dítěte cíleně rozvíjet. Činnosti související s hrou jsou v tomto věkovém období úzce spjaty především s pohybovým a smyslovým vývojem. Již kolem třetího měsíce se rozvíjí sluch. Dítě reaguje na rozmanité zvukové podměty v okolí, začíná rozeznávat tvar a barvu předmětů. Kolem čtvrtého měsíce dítě dokáže koordinovat hmat, zrak a pohybový aparát. Již kolem sedmého měsíce dítě reaguje na své jméno a umí používat gesta ručiček. Postupně sahá na vše, co ho bezprostředně obklopuje. Drobné předměty, druhé osoby, vlastní tělíčko. Dítě má rádo, když na něj mluvíme, dotýkáme se ho, chováme ho v náručí, zpíváme mu. Reaguje na hlasy a úsměv pečujících osob v okolí. Oblíbená činnost dětí kojeneckého věku je házet na zem předměty z postýlky či kočárku a hry s vodou.

Ukázky her po děti kojeneckého věku:

- Houpání - dospělý vezme dítě na kolena, klín nebo nárt nohy a houpavými pohyby při odříkávání básničky dítě pohupuje.
- Paci paci pacičky - dítě tleská dlaněmi o sebe v rytmu básničky.
- Hry s prstíčky - odříkáváme říkanku, To je pejsek, to je kočička, to je myšička a při té bereme didaktické pomůcky či hračky, např. rozlišování barev, tvarů.
- Otáčení hlavičkou - pečující osoba vezme kojenci hlavičku a jemně ji kývá doleva, doprava, dopředu, dozadu a odříkává básničku.
- Tleskání - děti napodobují tleskání dospělé osoby.

1.6.2 Období batolete

Trvá od jednoho do tří let, název vývojového období odpovídá pohybu, neboli batolení dítěte. Dochází k výraznému rozvoji jak hrubé, tak jemné motoriky, dále pak k velkému obohacení herních činností. Od kojeneckých chaotických pohybů přechází ke koordinovaným, umožňujícím uchopovat předměty, vědomě s nimi manipulovat. Nástupem fantazie a představivosti se začínají objevovat prvky smysluplné hry a cílených pohybů.

Batole má rádo smyslové hry jako je třeba vyluzování různých zvuků (např. jak dělá mašinka, jak dělá pejsek). Pro hru už je silně zaujato a nechce s ní přestat, rádo své hry opakuje. Nad lezením převládá chůze, avšak stále ještě při zdolávání překážek či potřebě se

rychle přemístit používá dítě lezení po čtyřech. S rozvojem pohybového aparátu začíná poskakovat, koulet, házet. Důležitou hračkou je větší či menší míč, kuželky a kroužky. Kolem druhého roku života začíná batole uvolňovat úchop. Snaží se stavět kostky. Již nehází nevědomky předměty na zem, ale cíleně je upouští. Dokáže pustit klíče do kanálu, či se pastelkou trefit do klíčové dírky.

Rozvíjí se řeč, dítě si povídá samo pro sebe. Hra se mění z manipulační na konstruktivní. Velké oblibě je u dětí tohoto věku hra s vodou a pískem. Dítě ve hře napodobuje činnosti dospělých.

Bezprostředně s rozvojem řeči batolete souvisí i jeho osamostatňování. Z tohoto období známe dobře dětskou větu – „já sám“.

Další vývojovou novinkou u dětí v batolecím věku je zájem o obrázky a knížky. Často si je chce prohlížet, projevuje radost, výská, plácá rukama, sahá na ně. Proto by v každé rodině neměly scházet dětské knihy s pestrými, barevnými obrázky. Batole není potřeba zahrnovat novými a dalšími podněty, důležité je pro něj opakování.

Jedním z velmi důležitých aspektů, který často rodiče zanedbávají, je učení dítě smrkat. Tato dovednost je v tomto věku pro jeho rozvoj neméně důležitá, jako učit dítě chodit bez plén.

Batolecí období je nejintenzivnější dobou vývoje řeči, hra v ní má nezastupitelnou úlohu. Říkadla, zpěv a pohádky jsou pomocníkem ve vývoji. Dítě kolem třetího roku dokáže používat až 900 slov, zná své pohlaví a jméno.

Hry pro děti v batolecím věku:

- Smyslové hry – hnětení těsta, stavění bábovek z písku, hra s modelínou, kreslení.
- Pohybové hry - Na mužička, Na zvířátka, honička, různé hry s míčem.
- Hry se říkadly a se zpěvem - Na kuřátka, Kolo kolo mlýnské, Na zajíčka, Řežeme dříví.

1.6.3 Období předškolního věku

Trvá od tří let věku do nástupu dítěte do povinné školní docházky. V tomto období dochází k dalšímu vývoji hrubé a jemné motoriky, ovšem tento rozvoj již není tak rychlý

a výrazný, jako ve věku batolecím. Dítě začíná postupně trávit více času mimo matku, rodinu a domov, začíná navštěvovat mateřskou školu.

Při hře dětí je možné si všimnout, do jaké míry ovlivňují jedince ostatní herní partneři. Děti dvouleté svému okolí, neboli soupeři, který řeší stejný úkol nevěnují pozornost. Děti tříleté přítomnost soupeře ruší a mají horší výsledky.

Kolem pátého roku děti vykonávají úkol lépe v párech, než samy a je jednoznačné, že se snaží soupeřit a vzájemně se překonat. Výsledkem pozorování hry dětí je, že touha a potřeba vyniknout stoupá jednoznačně s věkem dítěte. (Millarová, 1978)

V tomto věku má dítě velkou potřebu konstruovat. Ve 3 letech dítě umí stavět z kostek řady, postavit bránu, komín. Herní cíl umí dítě vyslovit již na počátku své činnosti, avšak během hry ho většinou mnohokrát změní.

Ve 4 letech mají děti ve velké oblibě stavby ohrádek. V tomto věku se již děti snaží dodržet svůj předem vyslovený herní cíl, ovšem ne vždy se jim to během hry podaří.

V 5. roce se již děti drží předem stanoveného herního cíle. Dokážou postavit složité stavby a konstrukce. O svých výtvorech umí přemýšlet, dokážou je vidět kritickyma očima a vymýšlet nové návrhy pro jejich vylepšení.

V 6 letech se dítě již plně soustředí na svůj herní cíl. Je ochotno své výtvary měnit, či opravovat, jen proto, aby svůj herní záměr naplnilo. Začíná snaha dítěte používat pro své stavby návody. Vytváří složité konstrukce s detaily, jako jsou schody či jiné drobné prvky.

Mišurcová (1989) uvádí, že toto období dítěte je zlatým věkem hry. Hra je pro dítě základní a hlavní činností, vede k učení, připravuje dítě pro školu a další život. Děti nejčastěji uplatňují námětové hry, často ve hře napodobují jim blízké osoby a prostředí.

Inspirací pro hry dětí jsou především dospělí lidé v jejich úzkém okolí. Pokud se budeme pozorně dívat, můžeme ve hře dětí objevit své projevy, názory, zvyky, ctnosti, ale i zlozvyky, nectnosti a přehmaty ve výchově. Děti nám tak nastavují křišťálově čisté zrcadlo. Dbejme a starejme se tedy o to, abychom byli překvapeni příjemně. (Matějček, 2005)

Důležité jsou v tomto věku hádanky, říkadla a hry didaktické, které podporují intelektuální vývoj dítěte. Taktéž neméně důležitou roli hrají hry konstruktivní, pohybové a senzorické.

Konkrétní hry pro děti předškolního věku:

- Pohybové hry – Stopy ve sněhu, míčová válka, závody v chůzi.
- Hry se zpěvem - Na ševce.
- Hádanky - Malý domeček, plný koleček, copak to děti je?, Má to čtyři nohy, ocas, mňouká to, ale kočka to není, co to je?
- Hry s přírodninami a papírem - panenky, jednoduchý věnec, hliněné figurky.

2 HRA A RODINA

Rodina je místo, kde dítě tráví do určitého věku nejvíce času, kde vnímá pocit bezpečí, klidu, sounáležitost a jistoty. Především rodina by měla dítěti dávat dostatečný prostor pro jeho všestranný, zdravý rozvoj a seberealizaci.

2.1 Přístup rodiny ke hře dítěte

Pro kvalitní hru dítěte je důležité vhodné prostředí a přístup. Byt či dům, kde si dítě hraje by měl být jednak chráněn od hluku venkovního, ale taktéž by měl umožňovat dítěti provádět hlučné hry a aktivity. Nežádoucí je, abychom museli dítě neustále usměrňovat, neboť svou činností ruší ostatní obyvatele místa bydliště.

Samozřejmostí je pohyb dítěte na čerstvém vzduchu. Pro tyto aktivity jsou vhodné návštěvy dětských hřišť, které jsou k tomuto účelu vybudovány a odpovídají bezpečnostním požadavkům pro hru dětí.

K materiálním podmínkám je potřebné k dětské hře připojit i vhodné podmínky sociální. Děti předškolního věku si hrají rády ve skupinkách, které jsou volně organizované a velmi proměnlivé. V tomto věku nedochází k vytváření part a tak výraznému soupeření jako u starších dětí.

„Pokud jde o přístup dospělých k hrové činnosti dítěte lze obecně říci, že mají ke hře zaujímat stanovisko jako k vážné záležitosti, hru ani nepodceňovat, ani nezesměšňovat.“
(Mišurcová, 1989,s.137)

Hry jsou pro dospělého nejlepším prostředkem, jak dítě může velmi dobře poznat. Dítě nám samo a pro něj nejpřirozenější cestou ukáže své reakce, postřehy, vědomosti.

Některé děti mají obavy z prohry, a proto se odmítají účastnit her. Velmi často jsou to jedinci nadměrně ctižádostiví. Tyto děti je nutné pomalu a taktně zapojovat do kolektivních her, kde se naučí za pomoci spoluhráčů lépe vyrovnat s úspěchem či neúspěchem.

Dle Mišurcové (1989) existují zásady, kterými mohou rodiče kvalitně ovlivňovat a směřovat dětskou hru.

- dítě si hraje v místě kde má pocit spokojenosti
- dítě má ke hře dostatek času

- dítě má oblečení, které je vzdušné, vhodné pro hru a může se zašpinit
- dítě má k dispozici správnou hračku, umí si ji vážit
- dítě není nuceno přerušovat hru bez vážných důvodů
- dítě necítí u hry nátlak ze strany dospělých
- dítě má možnost samo objevovat a experimentovat
- dítě není opravováno a kritizováno
- dítě není přehnaně chváleno, ale je o jeho hru projevován vážný zájem
- dítěti je umožněna jak hra individuální, tak hra v kolektivu jiných dětí
- dítě není nuceno rozlišovat hračky dle pohlaví (chlapec - auto, dívka - panenka)
- dítě je dostatečně seznámeno a poučeno, že hra může přinášet i nebezpečí (jízda na kole)

3 HRAČKA

Hračka je jakýkoliv předmět, který slouží dítěti ke hře, panenka, vláček, medvídek, ale i písek, větvička, knoflík, nebo mamčin šátek. Naopak předměty vyrobené speciálně pro hru mohou sloužit jako dekorace a hračkami být nikdy nemusí. Z psychologického hlediska se nestává hračka hračkou při své výrobě, ale tehdy, když si s ní jedinec začne hrát.

3.1 Historický vývoj hračky

Děti si hrály s hračkami již v pravěku. První dochovaná hračka, nalezená na našem území, je chrastítka z pálené hlíny a pochází z mladší doby kamenné. Hračky určené nejmenším dětem byly velmi rozšířené, proto jsou v archeologických vykopávkách nacházeny velmi často.

K jednomu z prvních nálezů archeologů patří hračky ze starověkého Egypta, figurky z hlíny pravděpodobně sloužící jako panenky, míč z papyru, dřevěný krokodýl s pohyblivou čelistí. V archeologických výzkumech ze starého Řecka byli nalezeny figurky vojáčků a koníků, vozíky, panenky z hlíny, textilu, dřeva, ale i z mramoru, jantaru, zlata, stříbra a slonoviny.

Borecký (1982) vede k zamyšlení se nad faktem, jestli předměty objevené při archeologických vykopávkách a považované za hračky, jako hračky v té době opravdu sloužily. Tyto artefakty mohly stejně dobře plnit funkci obřadních náboženských nástrojů. Při výzkumech přírodních národů se tato teorie potvrdila. Indiánský kmen Hopi dává veškeré své rituální figurky po ukončení obřadu dětem na hraní. Evropané dávají po ukončení Vánoc, našich nejoslavovanějších svátků, dětem na hraní zvířátka a figurky z jesliček, které do té doby plnily do jisté míry rituální, ale hlavně dekorační a symbolickou funkci.

Ve středověku si chlapci hráli se zmenšeninami hradů, měli zhotovené zbraně a skutečné brnění na svou míru. Děvčátka si hrála s miniaturními vybavenými pokojíčků a figurkami, které byly přesnými kopiemi dospělých lidí. Pro královské děti se vyráběly hračky z drahých kovů (např. ze stříbra). Pro děti z vyšších společenských vrstev z olova, pro děti ve městě ze dřeva a z hlíny a pro venkovské děti z toho, co bylo k dispozici. Dítě si hračku vyrobilo buď samo (píšťalky, hliněné kuličky), anebo mu ji vyrobili rodiče z dostupných surovin (meče).

V sedmnáctém století vznikly v Holandsku a Německu první dílny na výrobu hraček, které začaly používat při zhotovování hraček papír, vosk a cín. V osmnáctém století se již hračky vyráběly v malých sériích. Kompletně zařízené domečky pro panenky, kuchyňky vybavené nádobíčkem. (Knápek, Titěra, 2003)

Hračky jsou zmenšenou podobou skutečného světa a tím se snaží ukázat a pomoci dětem porozumět, jak tento „dospělý“ svět funguje.

Od osmnáctého století se využití hry zaměřilo na učení. Začaly vznikat hračky pro elementární vyučování (např. abecední loto, hra s hudebními kartami, početní domino). Klád se však důraz i na zábavnou funkci hraček. Pro děti se vyráběly houpací koně, panenky, loutky, míče, dřevěné kostky, nádobíčko. (Knápek, Titěra, 2003)

Fröbel (1782-1852) byl v roce 1837 zakladatelem prvních mateřských škol v Německu. Vypracoval pro děti předškolního věku didaktické hry, nebo-li dárky. Obsahovaly kouli, válec, krychli, míč, stavebnice a byly používány jak ve vznikajících mateřských školách, tak v rodinách. Doba přelomu mezi devatenáctým a dvacátým stoletím s sebou přinesla vzrůst výroby hraček. Pro děvčátka je možné koupit různé druhy pokojů, zařízených domečků a panenek, které je připravují na budoucí roli maminky. Pro chlapce jsou k dostání stavebnice, šlapací autíčka, hrady a hračky technického rázu. (Mišurcová a kol, 1980)

Ve dvacátém století, neboli století dítěte, význam hračky nadále stoupal. Hračka spolu s hrou plnila funkci všestranné podpory zdravého vývoje dítěte po stránce fyzické i psychické.

Za samostatnou zmínku stojí historie panenky, která provází člověka od počátků jeho existence. Nejstarší panenka, která se dochovala, byla vyrobena z alabastru a pochází z Mezopotámie. V roce 2000 př.n.l. sloužila v Egyptě jako hračka panenka vyrobená z pádla. Později si hrály děti s panenkami, které jim vyráběli rodiče. Nejčastěji vyřezané ze dřeva či sešité ze zbytků textilu a vlny. V sedmnáctém století již měly panenky skleněné oči a vlasy z lidských vlasů. Po celou dobu znázorňuje panenka jen dospělou ženu. Podobu miminka získává až na počátku dvacátého století. (Borecký,1982)

Hračka a hra je: *„jedním ze svorníků, který nás spojuje s celou historií lidstva“.* (Mišurcová, 1989,s.13)

3.2 Funkce dětské hračky

Hračka je pro dítě prostředek, kterým modifikuje a rozvíjí hru. Má nenahraditelnou úlohu v odpočinkových a zábavných činnostech, jako výchovný prostředek, podněcuje a vyvíjí pohybovou aktivitu, pomáhá získávat nové poznatky a zkušenosti, má významnou úlohu při socializaci, přináší radost a vzrušení. Podle funkce hračky dělíme:

- Sociální - hračka funguje jako transformační prostředek. Čím pozitivnější je vztah dítěte a sociálního okolí, tím je tento prostředek účinnější. Hračka i hra podporuje rozvoj vztahů mezi lidmi.
- Výchovná - hračka, která je dítěti vybraná dle správných kritérií přispívá k jeho zdravému duševnímu i tělesnému rozvoji.
- Estetická - děti si oblíbí především tvar a barvu hračky. Čím je dítě starší, tím klade větší důraz na shodnost hračky se skutečnou realitou (např. kočka není fialová).
- Diagnostická - hračky pomáhají odborníkům při diagnostice jak v psychologii, tak v lékařství.
- Terapeutická - slouží k uvolnění dítěte, ke zbavení se úzkosti, napětí, bolesti.

3.3 Požadavky na hračku

Na hračku je kladeno mnoho kritérií z různých pohledů, je důležité se především ohlížet na požadavky:

- Výchovné (pedagogicko - psychologické) - hračka by měla odpovídat schopnostem, zájmům a potřebám dítěte a vhodně stimulovat jeho další zdravý rozvoj.
- Estetické - hračka by měla být vyrobena z vhodného materiálu, měla by mít patřičnou kvalitu, vhodně a citlivě zvolené barvy a tvar.
- Hygienické - hračka by měla především splňovat všechny atesty nezávadnosti. Měla by být hypoalergenní, omyvatelná, snadno dezinfikovatelná, neměla by obsahovat ostré hrany.

3.4 Kritéria vhodnosti dětské hračky

Při výběru dětské hračky je taktéž nutné dbát na následná kritéria:

- Věk dítěte - je pouze orientačním měřítkem, nutné je dbát na individualitu každého dítěte.
- Využití fantazie - zpracování hračky by mělo dítěti dávat prostor pro jeho vlastní fantazii.
- Srozumitelnost - dbát na individuální schopnosti a možnosti dítěte související s věkem.
- Škála herních možností - hra s hračkou by neměla být jednotvárná, měla by mít širší využití.
- Velikost - vhodná dle věku (většinou potřebují menší děti větší prvky).
- Skladba aktuálního herního souboru - v každém věkovém období by mělo mít dítě určité hračky ve více velikostech.
- Vhodný materiál - volit materiály zdravotně nezávadné, barevné, příjemné na dotek.
- Tvar a barva - s přibývajícím věkem dětí je možné volit složitější tvary hraček, barvy spíše neutrální.
- Pevnost a trvanlivost - volit kvalitní materiály, pro případ vytvoření citové vazby dítěte k hračce.
- Konstrukce a mechanika - ovládání a technické vlastnosti hračky by měly být pro dítě lehce pochopitelné.
- Bezpečnost – hračka musí splňovat požadované atesty.
- Cena – poměr přínosu hračky pro dítě a finanční hodnoty hračky.

Duplinský (1993) uvádí vhodná kritéria pro výběr hračky:

- Důležité je brát v potaz podmínky, za kterých si dítě s hračkou hraje.
- Hračka musí být přizpůsobena duševním a fyzickým schopnostem dítěte.
- Hračka by měla při hře působit pozitivně na pocity dítěte, zásadní je sledovat a všimnout si důsledků konkrétní hry dětí s hračkou.
- Hračka by měla mít naučný a vzdělávací efekt, skrytý v hravé formě.
- Děti by se měly podílet na vývoji hračky.
- Hračka by měla být posuzována z více rozměrů a z různých úhlů pohledů.

3.5 Atest kvality hraček

Kvalita hračky je bodem číslo jedna, který je důležitý splnit při výběru a následném nákupu jakékoliv dětské hračky. Bezpečné hračky splňující veškeré potřebné náležitosti a jsou označeny symbolem evropské unie CE (Communauté Européene, značka shody EU), který musí být viditelný a nezbytnou součástí nákupního balení hračky (štítek, obal). Dále by měl obal či štítek obsahovat prohlášení o shodě (prohlášení ES), výrobce, nebo alespoň dovozce, věkovou kategorii, název hračky. Všechny uvedené informace musí být v českém jazyce, což platí i pro návod k použití hračky, který u nové hračky nesmí chybět. Přes veškeré snahy očistit trh od nekvalitních a nebezpečných hraček se bohužel ještě v našich obchodech takovéto hračky vyskytují, proto je vždy při nákupu nové hračky nutné dbát zvýšené opatrnosti a kontrolovat všechny výše uvedené fakta.

3.6 Dělení hraček

Hračky, které dítěti dáváme by měly vždy odpovídat, jak již bylo zmíněno, individuální vývojové úrovni každého dítěte a jeho specifickým zájmům a potřebám. Dítěti nikdy nenabízíme hračky, které jsou pro něj příliš jednoduché, ale které naopak podporují nové formy hraní a s tím související další učení. Hračky je možné dělit mnoha způsoby.

Dle věku:

- Kojenecký věk (od narození do 1 roku) - rozvoj sluchu, vidění, rozeznávání tvarů, předmětů, dítě sedí, později leze a chodí. Závěsné hračky nad postýlku, pískací hračky, kostky, vkládací hračky, míče, nafukovací hračky, chrastítka, hračky do vody.
- Batolecí věk (od 1 do 3 let) - dítě chodí, rozvíjí se řeč a sociální komunikace. Plyšové hračky, tahací hračky, maňásci, velké puzzle, auto, skládací kostky, hudební hračky, první knížky, hračky na písek, plastelína, pastelky, voskovky, barvy, papír.
- Předškolní věk (od 3 let do nástupu na povinnou školní docházku) - rozvoj fantazie, představivosti, myšlení, dítě přijímá normy chování, dítě je schopno hry s kamarády a ve skupině, hlavní je námětová hra. Omalovánky, vystřihovánky, dětské karetní a stolní hry, loutkové divadlo, panenka, zařízení domečky pro panenky, dopravní prostředky, konstrukční stavebnice, mechanické hračky, hračky pro pohybové hry (kroužky, kuželky, švihadlo, míč).

Dle pohlaví:

- Chlapecké - auta, vlaky, stavebnice, dílničky.
- Dívčí - panenky, kuchyňky, nádobíčko, zařízené domečky pro panenky.

Dle materiálu - nejčastější materiály, z nichž jsou hračky vyrobeny:

- Papír - přírodní materiál, většinou pro krátkodobější použití. Výhoda těchto hraček je, že je děti mohou přetvářet, stříhat, vymalovávat využívat je pro svou tvořivou činnost (např. papírové stavebnice, stolní hry, omalovánky, puzzle).
- Textil - hračky z textilu jsou měkké, nerozbitné, příjemné na dotek, dětmi oblíbené. Textil nabízí širokou škálu zpracování. Nevýhodou těchto hraček je horší hygiena. Hračky jsou hůře dezinfikovatelné (např. plyšové hračky, loutky, masky, převleky).
- Plast - při výrobě hraček se využívá nejčastěji. Je oblíbený pro svou trvanlivost a ohebnost. Plastové hračky nabízejí širokou škálu tvarů a barev. Snadno se omývají a dezinfikují. Nevýhodou je škodlivý vliv na ekologii při jejich výrobě i likvidaci. U těchto hraček je zvýšeně důležité dbát na netoxické složení a atesty (např. kousací a zvukové hračky, autíčka, stavebnice, panenky).
- Dřevo - přírodní, ekologický materiál, dříve pro výrobu hraček velmi často používaný. Důležité je dbát na vhodné užití nezávadných laků či barev na povrchové úpravy hračky (např. autíčka, panenky, nábytek).
- Kov - výhodou je odolnost proti mechanickému poškození, nerozbitnost. Nejčastěji se z kovu vyrábí, tzv. technické hračky, které mají za úkol v dítěti podporovat zájem o techniku, představovat dítěti technický objekt a sloužit k zprostředkování technických informací. Technické hračky můžeme dále dělit na hračky se skrytým technickým obsahem - dítě se bez poničení hračky nemůže dostat k technickému zařízení, kterým hračka disponuje (např. auto na dálkové ovládání). Oproti tomu na hračky s otevřeným technickým obsahem - dítě má možnost prozkoumat hračku celistvě, včetně jejího technického zdroje (např. stavebnice Merkur). Posledním z dělení je na hračky znázorňující technický objekt v hrubých rysech - podporuje v dítěti zájem o techniku, seznamuje ho s oblastí techniky (např. stolní hry s technickou tematikou, nefunkční modely).

Dle vzniku

- Hračky vyrobené - dítěti již je dána do rukou „hotová“ hračka, nemůže se podílet na její výrobě, musí ji přijmout takovou „jaká je“.
- Hračky vlastní výroby - při výrobě mohou děti zapojit vlastní tvořivost rozvíjet svou představivost, fantazii. Mohou si zvolit vlastní barvy, tvar, do jisté míry i materiál a pomůcky.

Dle výrobce

- Hračky zahraniční - na našem trhu je sortiment velmi rozšířený (např. Barbie, Lego).
- Hračky české - stavebnice Merkur, postavička Igráček.

4 HRA A HRAČKA V SOUČASNÉ MATEŘSKÉ ŠKOLE

Mateřská škola představuje u dítěte předškolního věku velmi významnou součást jeho života. Dítě, které bylo doposud zvyklé na život v rodině v přítomnosti blízkých lidí, přichází do nového prostředí a společnosti dětí a dospělých. Zvyká si na jiný režim dne, život v kolektivu vrstevníků, do jisté míry určité povinnosti a pravidla. Mnoho dětí tráví v předškolním zařízení více bdělého času než s rodinou. (Kořátková, 2008)

Jak již bylo zmíněno základní a všudypřítomnou činností dětí předškolního věku je hra, která je nezbytným prostředkem pro rozvoj osobnosti dítěte a je využívána, jako hlavní metoda vzdělávání. (Suchánková, 2014)

Současné předškolní vzdělávání je řízeno Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání z roku 2004, který klade důraz na integrovaný přístup ve vzdělávání dětí předškolního věku. Vzdělávací obsah je prezentován formou vzdělávací nabídky a je členěn do integrovaných bloků, které dítěti podávají vzdělávací obsah v přirozených vazbách a souvislostech. (Suchánková, 2014)

4.1 Spontánní hra a řízená činnost v mateřské škole

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (2004) uvádí dva druhy činnosti dětí v mateřské škole, spontánní a řízené, mezi nimiž požaduje vzájemnou propojenost a časovou vyváženost. Spontánní hra pramení z vnitřní potřeby dítěte poznávat, zkoumat a objevovat. Dítě si samo volí námět, způsob, hračky, pomůcky, prostředí, čas, místo a svou roli. Oproti tomu činnost řízenou, neboli jak se setkáváme v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání (2004) s termínem řízená aktivita učitelka přímo nebo nepřímo motivuje. Řízenou činností dětem navodíme nebo nabídneme námět. Řadíme sem pokyny např.: „Nakresli domeček, postav z kostek věž, či hod' míč kamarádovi". Je to učitelkou záměrně navozená a následně vedená činnost, která směřuje k naplnění konkrétních vzdělávacích cílů a dosažení očekávaných výstupů.

Ve většině současných mateřských škol jsou tyto činnosti realizovány na základě pravidelného denního režimu. Spontánní hry dětí probíhají v ranních hodinách do následné svačiny, po níž následuje řízená činnost dětí, která obvykle trvá zhruba půl hodiny až hodinu. Po té následuje pobyt venku, který je koncipován od volné hry na školním hřišti či zahradě, přes řízené venkovní aktivity, až po cíleně zaměřené vycházky. Spontánním hrám se děti

mohou věnovat i v odpoledních hodinách po popoledním odpočinku, ale je nutné zdůraznit, že tuto dobu již nemohou k volným činnostem využívat všechny děti. Některé z nich chodí domů dříve, již po obědě, či odpolední svačině a jiné tento čas tráví řízenou činností v kroužcích, které nabízí a realizuje velká část současných mateřských škol. V běžné praxi současných mateřských škol není dítěti umožněno, aby se mohlo věnovat spontánní hře celý den. Děti jsou i v mateřské škole velmi často pod časovým tlakem (např.: „Rychle dokresli obrázek, už jdeme na svačinu. Hned uklid' hračky, jdeme se oblékat na vycházku.“).

Důležitý je i přístup učitelky, které často považují spontánní hru dětí za „ztrátu času“ a mají tendenci do volných her dětí zasahovat a didakticky je upravovat. Dítě se pak často stává objektem působení učitelky, které se někdy blíží až k přímé manipulaci. Je nezbytné si uvědomit, že diagnostická činnost učitelky se týká především pozorování při spontánní hře za účelem poznání dětí. Toto vše je důležité pro následné vhodné zvolení metod a forem práce odpovídající individuálnímu přístupu a individualizaci vzdělávání.

„Ve hře se totiž zrcadlí celá osobnost dítěte, ale také sociální prostředí, ze kterého přicházejí“. (Horká, Syslová, 2011, s.58)

4.2 Hračka a mateřská škola

V mateřské škole je důležité zvolit citlivě množství, poměr, typ a počet hraček. Vše se odvíjí od skupiny dětí, které navštěvují danou třídu předškolního zařízení. Důležité je brát ohled na typ dětského kolektivu, zdali je věkově smíšený (jednotřídní mateřské školy), nebo zda se jedná o kolektiv věkově stejně starých dětí. Další úhel pohledu by měl být z hlediska poměru chlapců a dívek a celkového počtu dětí ve třídě. V Anglii, Norsku a Holandsku je vybavenost předškolních zařízení hračkami oproti českým mateřským školám mnohem prostší. Přesto si děti v těchto zemích nehrají méně a nejsou hrou méně zaujaty. Psychologové upozorňují, že nadměrné množství hraček vede k omezení sociálních kontaktů mezi dětmi, ke snížení aktivity dítěte a někdy až k pasivitě, což je v podstatě stejně nebezpečné, jako když má dítě hraček nedostatek. (Horká a kol., 2011) Odborníci se shodují, že opovědí na otázku kolik má mít dítě k dispozici hraček je: *„Ne mnoho, ale dobrých, tzn. takových, které podporují všestranně dětské hry, tzn. pohybové, smyslové, intelektuální, společenské.“* (Mišurcová, 1989, s.75)

Samozřejmostí je skutečnost, že všechny hračky v mateřské škole by měly odpovídat předepsaným bezpečnostním a hygienickým nařízením.

Rámcový vzdělávací program (2004) uvádí, že veškeré hračky, náčiní či pomůcky musí být umístěny tak, aby k nim děti měly dobrý přístup a mohly si je v případě zájmu brát samostatně. Veškeré hračky musí být uloženy způsobem, aby bylo dětem jednoznačně zřejmé jejich typové rozmístění. Všechny hračky a pomůcky v mateřské škole jsou dle potřeb doplňovány a obnovovány. (RVP PV 2004) Výběr a nákup nových prostředků ke hře dětí je v kompetenci vedení mateřské školy, nebo jim pověřené osoby, nejčastěji učitelky. Tato osoba musí dbát na vhodnost, nezávadnost, kvalitu a bezpečnost nově zakoupených hraček či pomůcek. Nevhodné je v mateřské škole přijímat staré, opotřebované předměty, u kterých je neznámá kvalita a hygienická nezávadnost. (Suchánková, 2014)

5 POJETÍ HRY A HRAČKY V DRAMATICKÉ VÝCHOVĚ

Dramatická výchova má významné postavení ve výchově a vzdělávání, protože klade důraz na sociální a osobnostní rozvoj dětí. Též ji řadíme mezi esteticko-výchovné obory, kde je zaměřeno na divadelně dramatické, tedy kreativně umělecké působení. Takto je také začleněna v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání (2004) vedle výtvarné a hudební výchovy. Bohužel je ale na okraji umělecko-výchovných oborů a svoji pozici si mnohdy obhájí nebo teprve buduje. Rozhodující je vztah učitele mateřské školy k dramatické výchově a také praktické zkušenosti. (Košátková a kol., 1998)

Pro každou učitelku, která pracuje v mateřské škole je závazným dokumentem Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Pokud z něj vychází, je jednoznačné, že ji RVP PV (2004) nabádá k aplikaci dramatické výchovy a dává možnost pro její realizaci. Dramatickou výchovu je nutné brát jako celistvý komplex, jež dítě rozvíjí po stránce psychické, fyzické a sociální. Novotná (2010) uvádí příklady dílčích cílů z jednotlivých oblastí RVP PV (2004), při jejich naplňování hraje dramatická výchova svou nezastupitelnou úlohu:

Dítě a jeho tělo	uvědomění si vlastního těla, rozvoj pohybových dovedností v oblasti jemné i hrubé motoriky, rozvoj a užívání všech smyslů
Dítě a jeho psychika	rozvoj jazykových a řečových schopností a dovedností, rozvoj komunikativních dovedností, poznání sebe sama (uvědomění si vlastní identity, získání sebevědomí) rozvoj tvořivého sebevyjádření rozvoj sebepojetí, citů, vůle, rozvoj fantazie, představivosti
Dítě a ten druhý	rozvoj kooperace, rozvoj verbálních a neverbálních interaktivních a komunikativních dovedností
Dítě a společnost	rozvoj se spolupodílet na společných činnostech
Dítě a svět	vytváření a rozvoj elementárního povědomí o kulturním prostředí (Novotná, 2010)

Nabízí se myšlenka, že v mateřské škole je prostor pro dramatickou činnost v podstatě vždy využit, ale záleží na školním vzdělávacím programu, té které školy a také zejména

na osobnosti učitelek, jejich pedagogické zasvěcenosti, profesním zaměřením a míře tvořivých dramatických zkušeností. (Kotátková a kol., 1998)

V předškolním věku je působení dramatických činností takřka nenahraditelné. Dramatická výchova dává dítěti prostor pro empatii a toleranci, prostor pro uplatnění různých úhlů pohledu i zajímavých originálních řešení situací a především prostor pro tvořivou hru dítěte. Nedochozí jen k pasivnímu přijímání a učení se novým dovednostem, vědomostem, návykům, ale naopak pobízí děti ke spolupráci a aktivnímu jednání. Jde o kultivaci osobnosti v pravém slova smyslu, vytvoření citlivosti k vnímání uměleckého jazyka, rozvoj dovedností, umět s jazykem pracovat a dál ho rozvíjet. (Novotná, 2010)

Jedním z opravdu nejefektivnějších způsobů, jak seznámit děti předškolního věku s tématem, dějem, postavami pohádky, je dramatická hra. Děti se tak prostřednictvím role ve hře mohou aktivně zapojit hravou formou do řešení problémů a úkolů, které dané téma a příběh nabízí. Učí se vzájemně respektovat druhého, spolupracovat, spoluprožívat, soucítit a komunikovat s druhými. To přispívá k harmonickému rozvoji dítěte. Pro dramatiku je potřeba vytvořit přátelské a bezpečné prostředí, kde je dítě schopné se bez zábran a ostychu vyjadřovat a komunikovat. Učitel volí vhodné, zajímavé, srozumitelné téma, které podněcuje tvořivost a spontánnost dětí. V předškolním věku je důležitá motivace, která pomáhá udržet dítě ve hře. Činnosti by se měly střídat s pohybovými aktivitami a klidovými částmi. (Novotná, 2010)

Velký prostor dáváme dětem v manipulaci s předměty. V dramatice je vhodná loutka. Funguje nejen jako zdroj motivace a nadšení ze společné činnosti, ale také jako prostředník k navázání a udržení jednodušší a přirozenější komunikaci mezi dětmi. Současně se s ní děti učí manipulovat a reagovat na podněty, učí se komunikovat i ostatními rekvizitami, které v jejich rukách ožívají.

Pro uplatnění metod tvořivé dramatiky v praxi mateřské školy je nejdůležitější samotný učitel. Nezbytností je opravdový, silný zájem o děti, bez ohledu na jejich schopnosti, míru nadání či talentu. Další podmínkou jsou odborné vědomosti, znalosti a dostatek praktických zkušeností. Neméně důležitá je míra citlivosti a empatie ve vztahu k dětem, která umožňuje zvolit takový přístup, který je pro dané dítě při jeho dramatické hře nejvhodnější. Učitel je vlastně tím, kdo dává impulzy a podněty dětem. Ty následně na základě svých dosavadních zkušeností, znalostí a dovedností posouvají formou tvořivé hry dramatické dílo dál. (Novotná, 2010)

Loutky a rekvizity jsou v dramatických hrách dětí předškolního věku přirozeným a nepostradatelným pomocníkem. Práce s nimi je v tomto období jedním z pilířů tvořivé dramatické hry. Historie loutek a rekvizit lze spatřovat již v období před naším letopočtem. Lidé prostřednictvím různých rituálů uctívali božstva právě s využitím rozmanitých předmětů, rekvizit, nástrojů a masek.

Mezi zakladatelky a průkopnice v aplikaci loutkového divadla v rámci předškolního vzdělávání patří Ludmila Tesařová. Jako jedna z prvních začala používat loutky k hraní divadla. Kvůli jejich nedostatku si loutky a rekvizity vyráběla sama. Loutkové divadlo se osvědčilo u malých dětí jako výchovný prostředek, začala proto přednášet a publikovat různá odborná pojednání a brožury pro učitelky mateřských škol. V jejich stopách pokračovala Ida Jarníková, která nabádala učitelky, aby využívaly dramatizace a loutkového divadla k rozvíjení herních aktivit dětí.

Loutka je vhodným subjektem k hodnocení, chování či výkonu dítěte. Neměl by v něm vzniknout pocit neúspěchu nebo selhání. Při hře rozvíjíme vhodným způsobem improvizaci dětí. Mohou si loutky vyrábět i samy, vhodnými materiály jsou kousky vlny, papír, odstřížky látek, různé obaly, přírodniny. Děti si mohou vytvořit loutku, která je jim sympatická. Pomocí loutky navazují dialog a rozehrávají ho. Se zkušenějšími dětmi může učitelka rozehrát krátkou dějovou situaci. Téma vybírá dle loutek a složení skupiny dětí. Námět je jednoduchý s jasnou dějovou zápletkou, kterou děti mohou rozehrát a domyslet její řešení.

Definice loutky může být jevištní symbol představující dramatickou postavu, nebo také předmět, který na sebe vezme znaky subjektu, anebo hmotný objekt záměrně výtvarně zpracovaný, který je ovládán přímo nebo nepřímo dítětem. Nejvýstižnější loutkou je jakýkoliv subjekt, kterému propůjčíme pohyb, lidský hlas a „vdechneme do něho život“, aby mohl promluvit k divákovi.

5.1 Výroba loutkového divadla

Jednou z možností jak obohatit dramatickou výchovu v mateřské škole je výroba vlastního loutkového divadla. Jak vyplývá z poznatků dlouholeté pedagogické činnosti, zájem dětí o divadelní a loutková představení je opravdu velký. Vzhledem k tomu, že většina předškolních zařízení má omezené množství finančních prostředků na zakoupení hraček či pomůcek, je výroba vlastního loutkového divadla i s loutkami jedním z řešení. Loutkové

divadlo má v mateřské škole mnohostranné využití. Při řízené činnosti v dramatické výchově hrají divadlo učitelky dětem, anebo může hrát divadelní představení část dětí pro děti ostatní. Při spontánní hře v ranních či odpoledních hodinách mohou děti využít divadlo jako hračku či pomůcku pro své volné aktivity. Mimo mateřskou školu mohou děti využít loutkové divadlo pro představení na besídkách či jiných vystoupeních pro rodiče.

Z „pohádkových“ postav mají děti nejraději krále a princezny. Z reálných postav zvířátka. Při hraní divadla s loutkami dochází k jednoznačné „psychohygieně“ dětí. Skoro každé dítě uvolní své zábrany, velká část dětí improvizuje, a tím dále rozvíjí vlastní fantazii, kreativitu a představivost. Jakmile se dítě vžije do role, dokáže mnohdy překonat své vlastní zábrany, a to mu dává možnost posunout samo sebe „dál“. Většina dětí se při hraní divadla dokáže bez problémů domluvit a spolupracovat. Rozvíjí tak svou slovní zásobu, ohleduplnost a respekt vůči kamarádům.

Loutkové divadlo je možný nástroj realizace pohádek a příběhů, které dětem nastavují zrcadlo negativních či pozitivních vlastností člověka a jejich dopadu na okolí a ostatní lidi.

5.1.1 Metodický list

Je důležité, aby výroba loutkového divadla v mateřské škole naplňovala představy dětí a výchovně - vzdělávací cíle učitele. Nezbytně důležité jsou taktéž při výrobě loutkového divadla bezpečnostní a hygienické požadavky na volbu materiálů, nástrojů a pomůcek.

Název:	Loutkové divadlo
Doporučený věk:	Děti předškolního věku
Edukační cíl:	Kognitivní - seznámení se s loutkovým divadlem a loutkami Psychomotorický - manipulaci s kulisami divadla a loutkami, hra pohádky Afektivní - povídání si o jednotlivých pohádkových postavách (loutkách) o jejich vlastnostech, postojích, chování
Metody:	Slovní Praktické Aktivizující Názorně demonstrační
Organizační formy:	Skupinová

	Individuální
Bezpečnostní pokyny:	Dbát na bezpečnost při manipulaci s loutkami a hře s loutkovým divadlem
Motivace:	Upevnění vztahu k umění a kultuře
Pomůcky divadlo:	Kartonová krabice Barevné kusy látek Lepidlo Herkules Vodové barvy Štětec, nůžky, tužka, pravítko
Pomůcky loutky:	Kuličky z tvrzené vaty Kousky barevných látek Bílý a barevný papír Dřevěné špejle Lepidlo Herkules Barevný sisal Plastové pohyblivé oči Barevné filcové kuličky Rolničky Temperové barvy, fixy, nůžky, kousky kartonu

Popis pracovního postupu výroby divadla:

Vystřížení kartonové krabice do požadovaného tvaru, polepení venkovních částí krabice látkou. Vystřížení a nalepení opony na přední část krabice. Malba kulís divadla pomocí vodových barev. Nazdobení přední části divadla pomocí nabarvených a z kartonu vystřížených ozdob (slunce, květiny, stromky, hříbky, listy).

Popis pracovního postupu loutek:

Lidské postavy - král, princezna, chudý chlapec „Honza“, vodník, kašpárek:

Nalepení vatových kuliček (hlavy) na horní konec dřevěné špejle, přilepení kartonových pásků, představující tělo loutky. Vystřížení a nalepení kusů barevných látek, sloužící jako vhodné oblečení pro vyráběnou postavu. Dokreslení obličejů, nalepení očí, vlasů a dotvoření drobných prvků oblečení (knoflíky, klobouk, koruna, pentle, závoj, rolničky).

Loutky – zvířata - pes, prase, žába

Jako u lidských postav na jeden konec dřevěné špejle přilepíme dvě vatové kuličky v požadovaném tvaru zvířete. Tělíčko zvířete nabarvíme temperovou barvou. Z kusů látek vystříháme končetiny, uši, ocas a přilepíme k tělu. Pomocí fixů dokreslíme rysy obličeje a nalepíme pohyblivé oči.

6 PRAKTICKÉ VYUŽITÍ LOUTKOVÉHO DIVADLA VE VÝCHOVNĚ-VZDĚLÁVACÍM PROCESU V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Děti v mateřské škole hrály za pomoci loutkového divadla pohádkový příběh „**O neposlušné princezně Brusince**“. Starším dětem byly rozděleny role. Děti mladší byly v roli diváků, ale v průběhu loutkového představení byly taktéž zapojovány do hry.

Postavy v příběhu jsou:

princezna Brusinka

král Edvín

kluk Piškotek

vodník Čabrada

pes Zirda

prasátko Melounek

žába Bublina

Funkci vypravěče představuje kašpárek.

Děti, které ovládají loutky na scéně stojí za a vedle divadla, ty které na scéně nejsou, sedí na lavičce za scénou. Pohádku ohlašuje a ukončuje zazvonění zvonečku. Příběh vypráví vypravěč - kašpárek Rolnička, jehož loutku ovládá učitelka a postupně do děje zapojuje ostatní postavy účinkující v tomto příběhu.

Rolnička: „Na zámku u lesa žil král Edvín, jeho dcera Brusinka, čeledín Piškotek, prasátko Melounek a pes Zirda. Jednoho dne povídá král Brusince.“

Král Edvín: „Brusinko, dneska venku svítí sluníčko.“

Brusinka: „Můžu jít ven tatínku?“

Zirda: „Haf, haf, haf, chci jít ven do lesa se proběhnout, haf, haf.“

Král Edvín: „Ale nechod' daleko.“

Rolnička: „Do hovoru vstoupí prasátko Melounek.“

Melounek: „Brusinko, buď opatrná v lese je rybník a neumíš plavat.“

Brusinka: „Ano, dám si pozor.“

Zirda: „Haf, haf, dám na ni pozor, haf, haf.“

Rolnička: „Princezna se psem odchází do lesa.“

Král Edvín: „Doufám, že mě Brusinka poslechne.“

Melounek: „Nevím, nevím, někdy bývá neposlušná králi.“

Učitelka vymění kulisy královského paláce za les a rybník.

Rolnička: „Brusinka se Zirdou přicházejí do lesa, jdou dál a dál, najednou si všimnou, že jsou u okraje jezírka.“

Zirda: „Haf, haf, nechod' tak blízko k vodě! Haf, haf.“

Brusinka: „Neboj se, dám pozor. Jenom zkusím, jestli je voda studená.“

Zirda: „Slíbila jsi, že nebudeš chodit k vodě a já, že na to dohlédnu.“

Brusinka: „Neboj se, jen zkusím, jestli je voda studená, však se to tatínek nedozví.“

Rolnička: „Sotva to princezna dořekla, ujela ji na kluzkém břehu noha a s hlasitým šplouchnutím spadla do jezírka a zavřela se za ní hladina.“

Zirda: „Brusinko, Brusinko, utíkám pro pomoc.“

Rolnička: „Pes běží na zámek za králem pro pomoc. U jezírka vše sledoval vodník Čabrada a protože je škodolibý, tak místo aby princeznu Brusinku zachránil, proměnil ji potají v žábu Bublínu.“

Učitelka vymění kulisy les a rybník za královský palác.

Rolnička: „Zirda přibíhá za panem králem.“

Zirda: „Haf, haf, pane králi, Brusinka spadla do jezírka v lese!“

Král Edvín: „Tak honem rychle musíme sehnat pomoc!“

Melounek: „Zavoláme čeledína Piškotka, zná cestu k jezírku a umí plavat.“

Král Edvín: „Utíkej Zirdo pro Piškotka!“

Rolnička: „Pes Zirda utíká, co mu nohy stačí pro kluka Piškotka. Piškotek, Melounek a Zirda běží k jezírku. U jezírka sedí vodník Čabrada s žábou Bublínou. Jak je vidí, škodolibě se jim směje.“

Piškotek: „Čemu se směješ?“

Čabrada: „Směju se, jak se ženete zachránit princeznu, ale už jsem ji zachránil já. Může být ve vodě, jak dlouho chce, proměnil jsem ji v žábu. Brekekeke.“

Žába Bublína: „Kuňk kuňk, ano, to jsem já Brusinka.“

Piškotek, Melounek, Zirda: „Prosíme, vodníku proměň ji zpátky, je to naše kamarádka.“

Čabrada: „Neproměním, byla neposlušná a má co si zaslouží!“

Žába Bublína: „Já už budu vždy jen hodná, budu poslouchat tatínka.“

Piškotek, Melounek, Zirda: „Prosíme vodníku máme ji rádi, uděláme všechno, co budeš chtít jen ji proměň zase v princeznu.“

Čabrada: „Hm, hm, hm“

Rolnička: „Vodník chvíli přemýšlí.“

Čabrada: „Dobře tedy, proměním ji, ale musíte uhodnout moje tři hádanky.“

Piškotek, Melounek, Zirda: „Dobře, dej nám hádanky.“

Vodník říká hádanky a obecnstvo může pomáhat uhodnout odpovědi.

Čabrada: „Vyrostla u vody, není to tráva, s jejími copánky, vodník si hrává.“

Rolnička: „Děti poradte, co to může být?“

Po poradě s obecnstvem odpovídají Piškot, Melounek, Zirda.

Piškotek, Melounek, Zirda: „Myslíme si, že je to vrba.“

Čabrada: „Správně, položím vám tedy druhou hádanku. Pod hladinou rtíky špulí, žábrami si dýchá, plavat rychle to on umí, proč je stále zticha?“

Po poradě s obecnstvem odpovídají Piškotek, Melounek, Zirda.

Piškotek, Melounek, Zirda: „To je jednoduché to je kapr.“

Čabrada: „Jednoduché? Tak poslední otázka bude těžká, moc těžká. Tu určitě neuhodnete. Nebolí ho ani trochu, když ho držím za uši, napij se z něj milý hochu, tvá žízeň ho vysuší.“

Rolnička: „Zirda, Melounek, Piškotek neví, jsou v koncích, tato hádanka je opravdu těžká, poradíte jim zase děti?“

Děti v hledišti přemýšlely, a přišly na řešení hádanky.

Piškotek, Melounek, Zirda: „Hrnek!“

Čabrada: „Mento - elemento, vy jste to opravdu všechno uhodli.“

Piškotek: „Uhodli jsme všechny odpovědi, proměň Brusinku zpátky!“

Čabrada: „Dobrá teda, ale princezna se musí naučit poslouchat a plavat!“

Rolnička: „Čabrada žábu Bublínu proměnil zpět v princeznu Brusinku. Celá skupinka utíkala zpátky na zámek za panem králem.“

Učitelka vymění kulisy lesu a rybníka za královský palác.

Král Edvín: „Brusinko, jsem šťastný, že Tě vidím, co se stalo, proč jsi mě neposlechla?“

Brusinka: „Tatínku, tak ráda Tě vidím, už Tě vždycky ve všem poslechnu.“

Rolnička: „V království všichni slavili šťastný návrat princezny. Tak děti celý příběh nakonec dobře dopadl a princezna Brusinka už vždy poslouchala svého tatínka krále Edvína.“

Pohádka "O zvířátkách"

Vzhledem k tomu, že mladší děti projeví velký zájem vyzkoušet si manipulaci s loutkami a zahrát si divadlo také, zahrály si jednoduchý příběh „O zvířátkách“. Učitelka zařadila roli vypravěče, v rolích zvířátek a manipulaci s loutkami se střídaly menší děti. Větší děti byly v roli diváků. Jména všech postav i samotný příběh si vymyslely děti spolu s učitelkou.

Postavy v příběhu jsou:

prasátko Pupík

pejsek Bafík

žába Kaňka

Vypravěč: „Ve společném domě s velkou zahradou u rybníka žili prasátko Pupík, pejsek Bafík a žába Kaňka. Pupík byl líný a nepořádný, Bafík s Kaňkou se starali o společné hospodářství. Jednou řekli Pupíkovi, ať jim pomůže.“

Kaňka: „Pupíku pojd' nám pomoct pracovat na zahradě.“

Pupík: „Mě se ted' nechce.“

Bafík: „Budeme společně zalévat a sklízet mrkvičku a brambory na oběd.“

Pupík: „Mě práce na zahradě nebaví.“

Vypravěč: „Bafík a Kaňka šli společně pracovat na zahradu a Pupík ležel na sluníčku.“

Kaňka: „Já budu zalévat zahradu.“

Bafík: „Já sklídím mrkvičku a brambory na oběd.“

Pupík: „Dneska to sluníčko krásně svítí.“

Bafík s Kaňkou: „Pupíku nebud' líný a pojd' nám pomoct.“

Vypravěč: „Pupík dál ležel na sluníčku a kamarádům nepomáhal.“

Bafík: „Práci máme hotovou, můžeme jít chystat oběd.“

Kaňka: „Dobře, jdeme, už mám velký hlad.“

Vypravěč: „Kaňka s Bafíkem vařili oběd a Pupík dál ležel na sluníčku. Za chvíli ucítil z otevřeného okna vůni oběda a utíkal domů.“

Pupík: „Co to tu voní, mám hlad?“

Bafík s Kaňkou: „Voní tu oběd, ale oběd je jenom pro ty, co dneska pracovali.“

Pupík: „Mě se pracovat nechtělo, ale mám také hlad.“

Bafík: „Nám se také nechtělo, ale kdybychom nepracovali, neměli bychom co jíst.“

Kaňka: „Taky bychom rádi leželi na sluníčku, ale museli jsme pracovat.“

Vypravěč: „Pupík přemýšlel a uvědomil si, že mají kamarádi pravdu.“

Pupík: „Nezlobte se na mě, já už vám budu pomáhat. Už nebudu líný.“

Bafík a Kaňka: „Dobře, věříme Ti.“

Vypravěč: „Všechna tři zvířátka společně poobědvala a Pupík si uvědomil, že kamarádům se musí pomáhat i když se mu nechce a raději by ležel na sluníčku nebo si hrál. Od té doby už pracovali všichni tři kamarádi společně.“

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce shrnuje důležitost hry a hračky v životě dítěte od nepaměti až po současnost.

První kapitola pojednává o historii hry, její existenci od počátku lidstva, o hře v odrazech názorů známých myslitelů. Zabývala se znaky hry, jejím tříděním a přínosem pro dítě v jednotlivých vývojových etapách. Druhá kapitola se soustředila na vhodné přístupy rodiny ke hře dítěte. Kapitola třetí se věnovala hračce. Jejím historickému vývoji, mnoha způsobům dělení, funkcím, požadavkům a nezbytným atestům hraček. Čtvrtá kapitola se zabývala pojetím hry a hračky v současné mateřské škole. Popisovala vhodný poměr využití spontánní a řízené činnosti při výchovně - vzdělávacím procesu v mateřské škole a důležitost citlivého výběru množství a typu hraček pro děti v předškolním zařízení. Kapitola pátá se věnovala dramatické výchově, jejím přínosu pro dítě a podrobnému postupu výroby loutkového divadla. Praktická část, jejíž obsahem je kapitola šestá, představila reálné využití loutkového divadla dětmi v mateřské škole.

Výsledek bakalářské práce ukazuje nezastupitelnou úlohu hry a hračky v životě každého dítěte. Pro správný rozvoj a učení každého jedince je zcela zásadní nalézt vhodný přístup, formu hry a k ní potřebnou hračku. Příhodná je tvořivá dramatická hra s loutkovým divadlem, což je ověřeno praktickou částí této bakalářské práce. Děti s velkým nadšením a zájmem hrály pohádkové příběhy prostřednictvím svépomocí vyrobeného loutkového divadla. Tvořivá dramatická hra a s ní související hračka ve formě loutkového divadla jsou cenným a účelným prostředkem pro všestranný a zdravý vývoj dítěte.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BEAN, Reynold. Jak rozvíjet tvořivost dítěte. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-035-9

BĚLINOVÁ, Ludmila. – JÍROVÁ, M. – KEŘKOVÁ, A. Mateřská škola spolupracuje s rodinou. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984. SPN 45-00-33/2

BĚLINOVÁ, Ludmila a kol. Pedagogika předškolního věku. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1982. SPN 14-00-12/2

BORECKÝ, Vladimír. Světy hraček. Mona, 1982.

HORKÁ, Hana. – SYSLOVÁ, Zora. Studie k předškolní pedagogice. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5467-7

JŮVA, Vladimír sen a jun. Stručné dějiny pedagogiky. Brno: Paido, 2007.

KNÁPEK, Zdeněk. – TITĚRA, Daniel. Rukověť sběratele hraček. Olomouc: Rubico, 2003.

ISBN 80-85839-74-1

KOŤÁTKOVÁ, Soňa. Dítě a mateřská škola. Praha: Grada Publishing, 2008.

ISBN 978-80-247-1568-1

KOŤÁTKOVÁ, Soňa. Hry v mateřské škole v teorii a praxi. Praha: Grada Publishing, 2005.

ISBN 80-247-0852-3

KOŤÁTKOVÁ, Soňa a kol. Vybrané kapitoly z dramatické výchovy. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-756-9

MATĚJČEK, Zdeněk. Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte. Praha: Grada Publishing, 2005. ISBN 80-247-0870-1

MAZAL, Ferdinand. Hry a hraní pohledem ŠVP. Olomouc: Hanex, 2007.

ISBN 978-80-85783-77-3

MERTIN, Václav. - Gillernová, Ilona. Psychologie pro učitelky MŠ. Praha: Portál, 2010.

ISBN 978-80-7367-627-8.

MILLAROVÁ, Susanna. Psychologie hry. Praha: Panorama, 1978.

MIŠURCOVÁ, Věra. – FIŠER, Jiří. – FIXL, Viktor. Hra a hračka v životě dítěte. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980.

MIŠURCOVÁ, Věra. - SEVEROVÁ, Marie. Děti, hry a umění. Praha: ISV nakladatelství, 1997.

MLEJNEK, Josef. Dětská tvořivá hra. Praha: Nipos, 2011. ISBN 978-80-7068-001-8

NOVOTNÁ, Dana. Tvořivá dramatika v MŠ. Ústí nad Labem, Univerzita J.E.Purkyně, 2010. ISBN 978-80-7414-273-4

OPRAVILOVÁ, Eva. Předškolní pedagogika II. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2004. ISBN 80-7083-786-1

REZKOVÁ, Vlasta. – KLEINOVÁ, Gražina K. Hra jako lék. Praha: Pražská pedagogicko-psychologická poradna, 2012.

SEVEROVÁ, Marie. Hry v raném dětství. Praha: Academia, 1982. 509-21-827

SMOLÍKOVÁ, Kateřina a kol. Rámcový vzdělávací program předškolního vzdělávání. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004. ISBN 80-87000-00-5

SUCHÁNKOVÁ, Eliška. Hra a její využití v předškolním vzdělávání. Praha: Portál, 2014.

ISBN 978-80-262-0698-9

SVOBODOVÁ, Eva a kol. Vzdělávání v mateřské škole. Praha: Portál, 2010.

ISBN 978-80-7367-774-9

SEZNAM PŘÍLOH

P I: Fotografie loutkového divadla

P II: Fotografie loutek

PŘÍLOHA P I: FOTOGRAFIE LOUTKOVÉHO DIVADLA

PŘÍLOHA P II: FOTOGRAFIE LOUTEK

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Petra Švehlová
Katedra:	Primární a preprimární pedagogiky
Vedoucí práce:	PhDr. Jitka Petrová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2015

Název práce:	Hra a hračka v životě dítěte
Název v angličtině:	Game and toy in a child's life
Anotace práce:	Bakalářská práce pojednává o hře a hračce a její úloze ve správném vývoji dítěte. Popisuje historický vývoj her a hraček. Seznamuje s jejich typy, druhy a požadavky na kvalitu. Dále se věnuje hře jako nástroji pro rozvoj osobnosti dítěte. Zabývá se hrou a hračkou v mateřské škole a přínosem dramatické výchovy pro dítě.
Klíčová slova:	Hra, hračka, dítě, předškolní věk
Anotace v angličtině:	Bachelor thesis deals with game and toy and its role in the proper ontogena of the child . Describes the historical development of games and toys . Acquainted with their types , kinds and quality requirements. It also discusses the game as -a tool for the development of the child's personality . It deals with game and toy in kindergarten and drama education for the benefit.
Klíčová slova v angličtině:	Game, toy, child, preschool age children
Přílohy vázané v práci:	P I: Fotografie loutkového divadla P II: Fotografie loutek
Rozsah práce:	45
Jazyk práce:	Čeština